

Νίκος Λυγερός

Πάτρα, 05/07/2019, ομιλία στο συνέδριο στα πλαίσια του VI Φόρουμ της Ουκρανικής διασποράς που πραγματοποιείται στην Ελλάδα

Η συμβολή της διασποράς στη γεωπολιτική αναγνώριση του Γολοντομόρ

Ας αρχίσουμε με δύο έννοιες που στα ελληνικά είναι σημαντικές, τη *διασπορά* και την *ομογένεια*, για να εξηγήσουμε τη διαφορά μεταξύ τους. Στην πραγματικότητα, η διασπορά εμφανίζεται λόγω μιας πίεσης, η οποία μπορεί να είναι στρατηγική, γεωπολιτική ή ακόμα και πολιτική. Ενώ η ομογένεια είναι, αν θέλετε, η διασπορά που έχει σταθεροποιηθεί. Διότι αυτός που ανήκει στη διασπορά, τεχνικά είναι αυτός που διώχτηκε ή έφυγε, ενώ αυτός που ανήκει στην ομογένεια, είναι αυτός που δεν επιστρέφει. Στην περίπτωση της διασποράς, το σημείο αναφοράς είναι ακόμα εκεί από όπου φύγαμε, ενώ για την ομογένεια το σημείο αναφοράς είναι το Έθνος όπου και αν είναι. —

Όσον αφορά στο Ουκρανικό, είδαμε ότι οι προλαλήσαντες έχουν επισημάνει την έννοια της αλήθειας -πόσο σημαντική είναι- και έχει ενδιαφέρον, γιατί στα ελληνικά η λέξη «αλήθεια» σημαίνει «άρνηση της λήθης», δηλαδή ακυρώνει τη λήθη, κατ' επέκταση παράγει μνήμη. Ακούσαμε επίσης ότι περάσατε από μία σοβιετική περίοδο σε μια post-σοβιετική περίοδο και από ό,τι φαίνεται τώρα είστε σε post post-σοβιετική περίοδο, άρα σε κάποια φάση θα έρθει η ουκρανική. Είναι πολύ σπάνιο να βρεθώ σε ένα συνέδριο που αφορά το ουκρανικό χωρίς να υπάρχει αναφορά στη «διπλανή» χώρα. Θα ήθελα να σας το δώσω σαν παράδειγμα: φανταστείτε ότι αντί να μου πείτε πού κάθεστε, θα μου λέγατε ποιος κάθεται δίπλα σας. Και είναι σχεδόν απίστευτο το ότι οι Έλληνες γνωρίζουν με ποια χώρα συνορεύει η Ουκρανία, που σημαίνει ότι δίνουμε τόσο μεγάλη έμφαση σε μία «διπλανή» χώρα που δεν ξέρουμε ποιες είναι οι άλλες. Μην ανησυχείτε δεν είναι κριτική εναντίοντων Ουκρανών, στην Ελλάδα κάνουμε το ίδιο. Οι Έλληνες συνεχώς λένε ότι είναι απέναντι σε μία «γείτονα» χώρα. Έχει ενδιαφέρον γιατί όλες τις άλλες γειτονικές χώρες τις λέμε με το όνομά τους, όμως αυτή τη συγκεκριμένη τη λέμε “γείτονα”.

Το πρώτο πρόβλημα που προκύπτει είναι όταν έχουμε ένα σύστημα το οποίο καταρρέει από μόνο του κι όχι από εμάς, άρα οι πρώτοι, που είναι οι δικοί μας, θεωρούν ότι δεν είναι σίγουρο ότι κατέρρευσε. Είναι σαν να κερδίζετε έναν πόλεμο επειδή ο άλλος έχασε, αλλά δεν συμμετείχατε. Άρα για το Γολοντομόρ είμαστε στο 1932-33, οι περισσότεροι Ουκρανοί ξέρουν ακριβώς τι έγινε, λέω οι περισσότεροι για να μην πω όλοι. Κι όμως η μεγάλη παραγωγή του έργου γίνεται μετά το 1991,

όσον αφορά το έργο της αναγνώρισης. Μια που έχουμε και τον Πρέσβη εδώ, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την ιδιότητά του για να δούμε πώς λειτουργεί ένα κράτος: ένα κράτος έχει εκπροσώπους στο εξωτερικό, όπως είναι ο Πρέσβης, οι οποίοι μιλούν με τη γλώσσα που θέλει το κράτος προς τα έξω και είναι αυτό που λέμε το Διπλωματικό Σώμα. Η διασπορά των Ουκρανών είναι το Διπλωματικό Πνεύμα. Δηλαδή πολύ συχνά ακόμα και ο Πρέσβης δε θα μπορεί να πει τόσο ξεκάθαρα, όσο εσείς, την αλήθεια. Διότι θα πρέπει να μιλά ως διπλωμάτης. Και το βλέπω και στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στα Ηνωμένα Έθνη, και γι' αυτό ήταν πολύ σημαντικό να υπάρχει μια επίσημη αναγνώριση του Ουκρανικού Κογκρέσου και από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Για ποιον λόγο; Γιατί στην πραγματικότητα είναι μοναδικό, ανεξάρτητο, δηλαδή ακόμα κι αν η Ουκρανία αποφασίσει ότι δεν θα έπρεπε να μιλάνε για αυτό το θέμα, η διασπορά της Ουκρανίας θα συνεχίσει να μιλάει. Όταν η Ουκρανία έχει πρόβλημα με μια χώρα, μπορεί πολύ εύκολα να αποσύρει τον Πρέσβη και να πει «εγώ δεν έχω πια διπλωματικές σχέσεις», αλλά δεν μπορεί να αποσύρει τη διασπορά. Άρα όταν είχαμε εντάσεις μεταξύ κράτους και διασποράς, κάποιιοι μπορεί να αναρωτήθηκαν -ποιος έχει δίκιο; Η απάντηση είναι πάρα πολύ εύκολη, για οποιαδήποτε χώρα και πάντα -η διασπορά έχει δίκιο. Και αυτό οφείλεται σε ένα πολύ απλό γεγονός: μερικές φορές η χώρα αναγκάζεται να πει μερικά πράγματα, τα οποία δεν πιστεύει, αλλά επειδή δέχεται πιέσεις, οι οποίες μπορεί να είναι γεωπολιτικές, οικονομικές ή στρατιωτικές. Θα έχει λοιπόν μία άποψη, η οποία θα είναι επηρεασμένη από τις πιέσεις. Το χειρότερο που μπορεί να συμβεί για τη διασπορά είναι να ακολουθεί το κράτος. Το κράτος είναι που πρέπει να ακολουθεί τη διασπορά, διότι η διασπορά είναι το ελεύθερο πνεύμα του. Διότι η διασπορά ζει σε χώρες όπου υπάρχει ελευθερία έκφρασης.

Εγώ χαίρομαι πάρα πολύ όταν γίνεται αναφορά στον Καναδά, ενώ είμαστε εδώ για την Ουκρανία. Κι αυτό γιατί στον Καναδά υπάρχει ελεύθερη άποψη, άρα οι Ουκρανοί που βρίσκονται στον Καναδά αποτελούν ένα πολύ δυναμικό λόμπι, διότι ο Καναδάς δεν έχει να φοβηθεί γείτονες. Γίνεται λιγότερη δουλειά στην Ελλάδα, γιατί η Ελλάδα έχει και γείτονες. Τι εννοώ με αυτά. Μετά το 1991 είχαμε μια μεγάλη αλλαγή φάσης, τα είπατε και προηγουμένως. Για μένα είναι δύο περίοδοι ορόσημα: 1932-33 και 1991-2014. Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε και για το Euromaidan, αλλά αυτό δεν λειτούργησε όπως θέλαμε, άρα ξαναμπήκε σε κανονική πορεία. Θα κοιτάξω λοιπόν μόνο τις αλλαγές φάσης.

Τι έχει γίνει στην πραγματικότητα; Το 1991 απελευθερώνεται ο ουκρανικός λαός και μπορεί πια επίσημα να μιλήσει για το Γολοντομόρ. Όταν το σκεφτείτε είναι θαυματικό γιατί μιλάμε για γεγονότα του 1932-33. Το 1991 είναι πολλοί που θα μιλήσουν γι' αυτά τα γεγονότα ενώ δεν ζούσαν. Το γεγονός ότι καθυστέρησε η διαδικασία της ενημέρωσης προς τα έξω για το Γολοντομόρ, έχει

επιπτώσεις πάνω στα θύματα, τους γενοκτονημένους εννοώ. Κανονικά, όταν έχουμε μια γενοκτονία, η πρώτη γενιά νιώθει ενοχές. Θα σας το πω αλλιώς. Ενοχές δεν έχει ποτέ ο ένοχος, έχει πάντα το θύμα. Άρα σε μία ελεύθερη χώρα όπου μπορούμε να μιλήσουμε, έχουμε την πρώτη γενιά που δεν μιλάει. Η δεύτερη γενιά ρωτάει αυτούς που δεν μιλάνε, τι έγινε; Και πρέπει να περιμένουμε την τρίτη γενιά για να μάθουν από τους παππούδες και τις γιαγιάδες, τι έγινε. Εδώ επειδή φτάσαμε το 1991, πηδήξαμε και περάσαμε από την πρώτη στην τρίτη γενιά κατευθείαν. Που σημαίνει ότι όταν οι Ουκρανοί είχαν δικαίωμα να μιλήσουν, ήταν έτοιμοι να μιλήσουν. Αν είχε γίνει πριν, δηλαδή αν η Ουκρανία δεν ήταν πια υπό το σοβιετικό καθεστώς, ας πούμε το '45, και ήταν ελεύθερη, δεν θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για αυτό ακόμα. Θα έπρεπε να περιμένουμε ακόμα δυο γενιές.

Η Ουκρανία πέτυχε πάρα πολλές αναγνωρίσεις του Γολοντομόρ από χώρες του εξωτερικού και δεν σπατάλησε χρόνο για να πείσει τη γειτονική χώρα να αναγνωρίσει το Γολοντομόρ, πήγε κατευθείαν στους άλλους. Και το έκανε, χρησιμοποιώντας το δίκτυο της διασποράς. Θα μου πείτε, γιατί η διασπορά δεν έκανε πολλή δουλειά πριν το '91 και θα εξηγήσω τον λόγο. Διότι στη διασπορά αναρτιόντουσαν αν με το να μιλάνε πολύ για το Γολοντομόρ, μήπως κάνουν κακό στην Ουκρανία. Γιατί η Ουκρανία ήταν ακόμα με σοβιετικό καθεστώς. Η απελευθέρωση έγινε μετά το '91, οπότε η Ουκρανία μπορούσε πλέον να αναφερθεί επίσημα στο Γολοντομόρ και μπορούσε η διασπορά να δουλέψει πολύ πιο δυναμικά, διότι δεν είχε πια φραγμούς, κανένα εμπόδιο, και ως αποτέλεσμα είχαμε πολύ γρήγορα πολλές αναγνωρίσεις.

Όσοι δεν το πιστεύουν αυτό, κοιτάξτε πόσες φορές έχει αναγνωριστεί η γενοκτονία των Ελλήνων του Πόντου στο εξωτερικό. Γιατί; Γιατί στην Ελλάδα υπήρχε το πλαίσιο της ελευθερίας, περάσαμε από τα στάδια, δηλαδή δεν μιλάνε, ρωτάνε, μαθαίνουν, και θεωρήσαμε μεγάλη επιτυχία την αναγνώριση της γενοκτονίας των Ελλήνων του Πόντου το 1994 στην Ελλάδα. Δηλαδή μόνοι μας αναγνωρίσαμε ότι ήμασταν θύματα. Καταλαβαίνετε λοιπόν πόσο χαμηλό είναι το ηθικό, που πρέπει να αποδεχτούμε εμείς οι ίδιοι, «εντάξει, ήμασταν θύματα».

Το ανάλογο με τους Ουκρανούς είναι το θέμα της εθνικότητας. Διότι ακόμα και τώρα -και είναι αυτό που άκουγα και από τους προλαλήσαντες- λέμε ότι είναι σημαντικό να έχουμε εθνική ουκρανική ταυτότητα. Είναι σημαντικό για τη διασπορά ή για την Ουκρανία; Διότι για τον Ουκρανό της διασποράς δεν είναι απλώς σημαντικό, είναι το μόνο που έχει. Στην Ουκρανία, σε περιοχές πολύ κοντά στη «γείτονα» χώρα, έχουμε ένα θέμα με την εθνικότητα, γιατί μερικοί προτιμούν να μιλούν τη γλώσσα της «γείτονας» χώρας παρά την ουκρανική, ενώ είναι Ουκρανοί. Πράγμα που σημαίνει ότι σε αυτό το επίπεδο είμαστε αρκετά πίσω, και επομένως αυτή η ιδέα πρέπει να προωθηθεί, διότι εμπίπτει στο πλαίσιο του στρατηγικού πνεύματος. Και πρέπει να καταλάβουμε το

εξής: η διασπορά θα είναι πάντοτε η αιχμή του δόρατος όσον αφορά την ενημέρωση, την αλήθεια και την αναγνώριση της γενοκτονίας των Ουκρανών.

Το γεγονός ότι υπάρχει η λέξη “Γολοντομόρ” είναι πολύ σημαντικό. Λέω, λοιπόν, ότι μερικές γενοκτονίες στον κόσμο δεν έχουν ονομασία. Ήταν μεγάλο επίτευγμα το ότι αποφασίσαμε να υπάρχει μία λέξη που μόλις τη λέμε, αμέσως ξέρουμε ότι πρόκειται για μία γενοκτονία. Τώρα λοιπόν θα σας κάνω μια ύπουλη ερώτηση για να καταλάβετε πού το πάω. Όταν λέτε τη λέξη Γολοντομόρ, έχετε πρόβλημα με την εθνική ταυτότητα της λέξης Γολοντομόρ; Όχι. Είναι ξεκάθαρο. Συνεχίζω λέγοντας το εξής, από τη στιγμή που υπάρχει μία εθνική ταυτότητα σε σχέση με τη γενοκτονία, μπορείτε πολύ εύκολα να θεμελιώσετε την εθνική ταυτότητα γενικά. Στην πραγματικότητα, δεν πρέπει να πέσετε στην παγίδα ότι οι Ουκρανοί είναι απλώς τα παιδιά που επιβίωσαν του Γολοντομόρ. Οι Ουκρανοί υπήρχαν και πριν. Για μένα ένα μεγάλο θέμα που έχει αναπτύξει η διασπορά είναι το ότι έχει εξηγήσει *γιατί έγινε* το Γολοντομόρ. Επειδή όταν υπάρχει το «γιατί», καταλαβαίνουμε ότι υπάρχουν αγωνιστές. Ενώ όταν λέμε απλώς ότι «έγινε», μιλάμε μόνο για θύματα. Άρα, ενώ οι Ουκρανοί δεν ήταν πια θύματα από το 1991 έως το 2014, ξαναέγιναν θύματα μετά το '14. Δηλαδή όλος ο αγώνας για απελευθέρωση που άρχισε από το '91 σταματάει το 2014. Διότι τώρα όταν ένας Ουκρανός μιλάει προς τα έξω, στο εξωτερικό, αμέσως υπάρχει αναφορά στην Κριμαία, γιατί όλοι ρωτούν τι γίνεται μετά το '14. Εσείς, επειδή υπήρξατε και πριν το '14, λέτε “δεν ζούμε μόνο μετά την Κριμαία, δεν είμαστε μόνο αυτό”. Είναι το ανάλογο με το Γολοντομόρ, όταν οι Ουκρανοί βίωσαν το '32-'33 δεν ήταν μόνο αυτό το σημείο αναφοράς, υπήρξαν και πριν. Μετά το '91 είδατε πάλι μια αλλαγή φάσης, γιατί ανακάλυψε ο έξω κόσμος ότι όντως υπάρχει ένα θέμα σοβαρό, και είναι το θέμα της γενοκτονίας. Τώρα όμως έχουμε μία άλλη ημερομηνία, οπότε έχουμε ένα στρατηγικό δίλημμα.

Θα σας εξηγήσω τι εννοώ με το δίλημμα. Όταν κάποιος σας πει, «αν δεν ξαναμιλήσετε για το Γολοντομόρ, εμείς φεύγουμε από την Κριμαία ή αν μιλάτε για την Κριμαία, δεν θέλουμε να κάνετε καμία αναφορά στο Γολοντομόρ». Δηλαδή, βάζουμε Γολοντομόρ - Κριμαία και ζητάμε από τους Ουκρανούς να διαλέξουν. Να ξέρετε στη στρατηγική, όταν σας δίνουν δύο επιλογές, η σωστή είναι η τρίτη. Δεν πρέπει να κάνετε τη σύγκριση, πρέπει να έχετε και τις δύο. Το κράτος όμως, που διαχειρίζεται το πρόβλημα αυτή τη στιγμή, έχει ένα παλιό πρόβλημα κι ένα σύγχρονο, αλλά έχει την τάση να μιλάει πιο πολύ για το σύγχρονο. Ενώ η διασπορά μπορεί να εξηγήσει ότι λόγω του παλιού έγινε το σύγχρονο. Άρα ακόμα κι όταν υπάρχει το περιοδικό και δημοσιεύουμε την αλήθεια που δε λέγεται Pravda, πρέπει να επιλέξουμε πόσες σελίδες θα βάλουμε για κάθε θέμα. Η διασπορά δεν επιλέγει, λέει απλώς την αλήθεια για όλα τα θέματα. Το κράτος θα επιλέξει αυτό που έχει το

λιγότερο κόστος. Και γι' αυτό λέω και έχει ενδιαφέρον σαν έννοια - η διασπορά συνήθως λειτουργεί εκτός κράτους. Άρα να ξέρετε ότι ο ιστορικός πυρήνας του κράτους βρίσκεται έξω. Κι επειδή ξέρετε πολύ καλά τι σημαίνει Φιλική Εταιρεία, δεν είναι τυχαίο που στην Ελλάδα η απελευθέρωση δεν ήρθε από μέσα προς τα έξω, αλλά από έξω προς τα μέσα. Άρα για το κράτος, για τον Πρόσβη, έχει τεράστια σημασία να μπορεί να χρησιμοποιήσει δύο γλώσσες, τη διπλωματική - την κανονική, και την άλλη - της Φιλικής Εταιρείας, αλλά μόνο με τους δικούς του. Αυτό που θέλω να σας πω είναι το εξής, σε επίπεδο στρατηγικής έχει τεράστια σημασία να περάσουμε από τη διασπορά στην ομογένεια κι από την ομογένεια στη Φιλική Εταιρεία. Δηλαδή αν ήσασταν ήδη στη διασπορά-Φιλική Εταιρεία, δεν θα είχατε ζήσει την Κριμαία. Να το πω λίγο πιο μοντέρνα, αν η Ουκρανία ήταν στο NATO πριν το '14, θα είχαμε την Κριμαία; Άρα όταν μιλάμε π.χ. για την ενταξιακή πορεία της Ουκρανίας στην Ευρώπη και στο NATO, πολλοί από τους Ουκρανούς, ειδικά οι πιο παλιοί, θεωρούν ότι είναι απλώς δύο θέματα, τα οποία είναι θέματα επικαιρότητας αλλά όχι θεμελίωσης. Όμως είναι θέματα θεμελίωσης. Αν η Ουκρανία ήταν ήδη σε ευρωπαϊκό πλαίσιο το '32, θα είχαμε υποστεί τη γενοκτονία το '32-'33; Αν ήμασταν μετά το '49, όταν ιδρύθηκε το NATO, η ζωή της Ουκρανίας θα ήταν εντελώς διαφορετική. Τώρα το ενδιαφέρον είναι ότι όλοι το ξέρετε κι ακόμα αναρωτιέστε αν είναι θέμα προτεραιότητας, γιατί βλέπω ότι το Euromaidan ήταν λάθος απόπειρα, ενώ έγινε. Άρα λέω απλώς ότι υπήρξε μια προσπάθεια που φάνηκε στους Ουκρανούς ότι πάμε πολύ γρήγορα προς την Ευρώπη. Όταν έχουμε ζήσει ένα γεγονός, στη στρατηγική πάντοτε αναρωτιόμαστε, αν είχαμε κάνει κάτι άλλο, θα υπήρχε αυτό το γεγονός; Πόσες φορές πρέπει να γίνει αυτό το γεγονός για να αναπτύξουμε μία στρατηγική η οποία θα απορρίψει την επανάληψη;

Άρα εδώ υπάρχουν ιστορικά δεδομένα τα οποία μπορεί να χρησιμοποιήσει η διασπορά, η ομογένεια, η Φιλική Εταιρεία, έτσι ώστε να βοηθήσει περισσότερο το κράτος να απελευθερωθεί από έναν δεσμό. Δηλαδή να μην είναι απαραίτητα το κράτος που πετυχαίνει την αναγνώριση σε μία χώρα, να είναι το λόμπι της χώρας που το πετυχαίνει, και μετά το κράτος να λείπει - έγινε αναγνώριση, δεν φταίμε εμείς (δηλαδή - δεν ενεργήσαμε εμείς). Γιατί αυτό το πράγμα; Γιατί μερικές φορές το κράτος δέχεται πιέσεις για να μη βοηθήσει άλλο κράτος να το αναγνωρίσει. Αυτές οι πιέσεις δεν μπορούν να ασκηθούν πάνω στη διασπορά. Η διασπορά έχει ένα κακό και ένα καλό. Στη διασπορά δεν συμφωνούν ποτέ μεταξύ τους. Και γιατί είναι καλό; Εφόσον δεν συμφωνούν μεταξύ τους, δεν μπορούν να συμφωνήσουν με αυτό που θα τους πει το κράτος. Άρα θα συνεχίζουν να κάνουν ό,τι θέλουν. Θα σας δώσω ένα παράδειγμα για να σας δείξω πώς λειτουργεί η διασπορά. Θέλουμε να μετακινήσουμε αυτά τα τραπέζια. Θα έρθουν όλοι, θα τραβάνε όπως να' ναι και τα

τραπέζια θα μετακινηθούν. Τώρα πώς λειτουργεί το κράτος. Το κράτος θα πει, θα σπρώξουμε μόνο από τη μία πλευρά και θα πάμε μέχρι να φτάσουμε σ' έναν τοίχο. Άρα η διασπορά έχει αυτή τη δυναμική, να ανακατεύει τα πράγματα, κι ακόμα κι αν το κράτος λέει θα πάμε εκεί, η διασπορά λέει θα πάμε εκεί, εκεί, και εκεί, και εκεί και μπορεί και εκεί. Έτσι τελειώνω λέγοντας το εξής, έχετε περισσότερα κοινά στοιχεία με τους Έλληνες όσον αφορά τη στρατηγική, έχετε ιστορία, έχετε συνέχεια και δεν πιστεύετε ότι έχετε στρατηγική. Αλλά επειδή δεν το πιστεύετε, δεν μπορούν να το μάθουν οι εχθροί. Γι' αυτό τα πάτε τόσο καλά. Ευχαριστώ πολύ.

